

Nr 579

Av herr **Ohlin m. fl.**, om vidgad valfrihet inom den allmänna tilläggpensioneringen, m. m.

Den 1 januari i år har lagen om försäkring för allmän tilläggpension satts i kraft i den form regeringen tidigare föreslagit. Denna lag är av helt annan karaktär än det förslag folkpartiet framlade år 1958 och år 1959 i syfte att trygga att tilläggpensioneringen utsträcktes till och förbättrades för i detta avseende sämre ställda stora folkgrupper. Den pensionsanordning folkpartiet föreslog grundades på valfrihet för enskilda eller organisationer att ordna sina pensionsförhållanden med hänsyn till de skiftande omständigheter, som råder inom olika sektorer av arbetslivet. Folkpartiets förslag medgav också en naturlig utveckling av de förekommande pensionssystemen och skulle ha möjliggjort en snabb och harmonisk tillväxt av nya sådana utan besvärande samordningssvårigheter. Det säkrade dessutom möjligheterna för näringslivet att erhålla en betryggande kapitalförsörjning.

Det naturliga tillvägagångssättet att främja en förbättring av pensionsystemet är inte ett upphävande av lagen om allmän tilläggpension utan i stället en revidering av densamma, så att tryggheten för pensionsrätten bevaras, men så att större utrymme beredes valfrihet, då det gäller pensionsförmånerna och så att näringslivets kapitalförsörjning underlättas.

Däriigenom skulle väsentliga krav i vårt pensionsförslag tillgodoses. Vi föreslår i denna motion utredning om ändringar och förbättringar i den beslutade tilläggpensionslagen och med den sammanhängande reglementen i detta syfte.

Större valfrihet

Ett viktigt spörsmål på valfrihetens område är pensionsåldern. Lagens nuvarande bestämmelser innebär att pensionsåldern kan varieras från 67 år uppåt till 70 år och nedåt till 63 år. I jämförelse med regeringens ursprungliga förslag om att pensionsåldern inte skulle understiga 67 år innebär fjolårets beslut ett visst men otillräckligt erkännande från lagstiftarens sida av det berättigade i den ståndpunkt folkpartiet gett uttryck för, nämligen att pensionsförmånerna från tilläggpensioneringen måste innehålla väsentliga moment av valfrihet. Den rörliga pensionsåldern är den *enda* — för övrigt i dess utformning såsom vi redan framhållit otillräckliga — valfrihet beträffande pensionsförmånerna, som lagen medger. Detta är otillfredsställande för en pensionsanordning, som skall utgöra ett komplement till de för alla lika folkpensionsförmånerna. Enligt vår mening skall folkpensioneringen svara för grundtryggheten, medan tilläggpensioneringen bör utformas så, att den i möjligaste mån kan tillgodose de skiftande pensionsbehov, som finns i ett fritt och rikt fasetterat samhälle.

Hänsyn måste tas till olika framträdande önskemål och behov, icke blott beträffande pensionsåldern, utan även t. ex. till efterlevande- och invaliditetsskyddets storlek i förhållande till ålderspensionen o. s. v.

Den variation nedåt i fråga om pensionsåldern till 63 år, som lagen medger, torde för stora grupper försäkrade inte vara tillfredsställande. Detta gäller inte bara arbetstagare såsom gruvarbetare, skogsarbetare och byggnadsarbetare, vilka särskilt omnämnts under förberedelsearbetet till lagstiftningen, utan jämväl andra grupper av försäkrade. De svårigheter, som den nu lagfästa pensionsanordningen dras med i detta avseende, när det gäller att uppnå en både för olika grupper och individer någorlunda tillfredsställande lösning, kan inte motivera, att man blundar för att problemet finns. Dess sociala och ekonomiska betydelse torde nämligen vara oomtvistlig.

Som lagens bestämmelser nu är utformade uppkommer stora olikheter i pensionsnivåerna före och efter 67-årsåldern samtidigt som behovet i vissa fall av lägre pensionsålder än lagens 63 år inte kan tillgodoses.

Inom pensioneringens ram bör möjligheter till individuella eller kollektiva variationer i fråga om pensionsåldern och i samband härmed pensionsnivån åstadkommas, varvid det kan bli nödvändigt att öppna möjligheter för en differentiering av avgifterna, givetvis under förutsättning av överenskommelse härom, gruppvis eller individuellt. Förslag härom bör snarast läggas på riksdagens bord, sedan en utredning bearbetat de i detta sammanhang uppkommande problemen.

Enligt vår mening bör också de försäkrade, som omfattas av den nu gällande tilläggs pensioneringen, ha möjligheter att flytta över en del av ålderspensionen till familje- och invalidpensionerna i syfte att stärka efterlevandeskyddet eller rusta sig bättre mot invaliditetsrisken. Även dessa frågor bör omfattas av den nya utredningen.

I lagen om försäkring för allmän tilläggs pension 37 § stadgas, att arbetsgivare och arbetstagare må före den 1 juli 1961 genom kollektivavtal gällande från ingången av år 1960 träffa överenskommelse om undantag från försäkringen. I motioner till 1958 och 1959 års riksdagar framhöll vi, att regeringens pensionsförslag skulle leda till mycket komplicerade och svårösta samordningsproblem för de grupper som redan kompletterat folkpensionsförmånerna med en tjänstepensionering. Erfarenheten har visat att vi fått rätt. De förhandlingar, som förs mellan tjänstemannaorganisationerna och arbetsgivarna i samordningsfrågan med inkluderande av eventuellt undantagande från den allmänna tilläggs pensioneringen bekräftar detta. Problem av liknande karaktär kan även framdeles uppstå. Om tidsfristen fram till juli 1961 skulle visa sig vara för kort, förutsätter vi, att regeringen kommer att förelägga riksdagen förslag om en förlängning av tidsfristen. Vi framhöll också, att regeringsförslaget utformats så att undantag från försäkringen skulle te sig föga gynnsam i flertalet fall, eftersom intet gjorts för att underlätta t. ex. värdebeständigheten hos alterna-

tiva system. En utredning i detta syfte har emellertid nu efter alltför långt dröjsmål tillsatts.

Pensionsvillkor för företagare

I fråga om andra inkomsttagare än löntagare gäller nu en »andragångsspärr» för undantagande från försäkringen. Lagstiftaren har här funnit det önskvärt att undvika, att försäkrade utträder ur pensionsystemet längre fram under sin levnad, då pensionsavgiften är betydligt högre än under tidigare år. Med hänsyn till dels att realinkomsten för dessa inkomsttagare regelmässigt är större i högre aktiv ålder än under yngre år och dels att det försäkringstekniska värdet av en kronas intjänt pensionsrätt är flerdubbelt större i 60-årsåldern än t. ex. i 20-årsåldern, anser vi, att lagens anordning mot spekulation ej är nödvändig. Vi föreslår därför, att man utreder möjligheten av att helt slopa eller modifiera spärren för undantagande och återinträde.

Enligt de nuvarande reglerna beräknas i vad avser inkomst av rörelse endast skillnaden mellan dubbla basbeloppet och basbeloppet som oavkortad pensionsgrundande inkomst. Av överskjutande belopp är endast 2/3 pensionsgrundade. Vi finner detta förhållande otillfredsställande framför allt som ägaren av en rörelse genom ombildning till aktiebolag kan undvika denna inskränkning. Det är därför angeläget att denna fråga prövas. En sådan prövning kommer också att ske, då en särskild motion i denna fråga väckts.

Vidgade möjligheter till användning av pensionsmedlen inom företagen (återlån)

I samband med riksdagsbehandlingen av ATP riktade vi en skarp kritik mot den starka centraliseringen under statens inflytande av de fondmedel som uppstår inom ATP. Reglerna för pensionsfonden och dess förvaltning bör därför enligt vår mening omprövas. I den utsträckning en fondering av samhällsekonomiska skäl är nödvändig bör den ske på ett sådant sätt att en av politiska instanser dominerad centraliserad förvaltning undviks.

Det reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning, som antogs av 1959 års riksdag, ger de enskilda företag som har att erlagga pensionsavgifter endast en *begränsad återlånemöjlighet*. Ett företag, som erlagt pensionsavgift för ett visst år, skall året därpå kunna ansöka om återlån med upp till 50 procent av avgiftsbeloppet. Lånens löptid skall kunna uppgå till 10 år. Minsta återlån är 500 kronor och kan utlämnas endast av affärsbank, sparbank eller vissa andra liknande kreditinrättningar.

Det bör i detta sammanhang noteras, att reglementet inte ger företagen någon *rätt* till återlån. Ansökningar om sådana lån måste prövas av kreditinrättningen. — Det är en annan sak, att kreditinrättningen, som efter prövning beviljat ett återlån, har rätt att i sin tur erhålla ett lån av mot-

svarande storlek från allmänna pensionsfonden. För sistnämnda slag av lån skall räntesatsen med en halv procentenhet överstiga högsta allmänt förekommande inlåningsränta. — Räntesatsen för återlån, som kreditinrättningen lämnar företagen, bestäms inte i reglementet utan överenskommes mellan kreditinrättningen och de lånande företagen.

För ett företag, som under en följd av år lyckats erhålla maximala återlån, kommer det totala utestående återlånet efter avdrag för föreskrivna amorteringar att inte vara större än cirka 2,5 årspensionsavgift.

Eftersom den totala tillgången på kapital i landet torde minskas genom ATP:s negativa verkningar på sparandet, och de kreditgivande instituten alltså inte får någon ökad tillgång på medel innebär detta system ingen förbättring i förhållande till de före ATP rådande förhållandena utan tvärtom en försämring.

Folkpartiet har i olika sammanhang understrukit betydelsen av att företagens kapitalförsörjning underlättas. I våra tidigare nämnda partimotioner till 1958 och 1959 års riksdagar i pensionsfrågan framhöll vi t. ex. vikten av en långt gående rätt för enskilda och företag att erhålla återlån av inbetalade pensionsavgifter. I ett pensionssystem, där årligen mycket stora belopp kommer att inbetalas från landets näringsliv, är det naturligt att låta en betydande del av fondmedlen direkt användas av eller omgående återgå till samma näringsliv.

Vi fäster största vikt vid en *rätt* för företagen att inom sin verksamhet använda en väsentlig del av avgifterna. En dylik ordning står i god överensstämmelse med de anställdas intresse av att företagets utveckling främjas genom att de erhåller större ekonomisk styrka. Hittillsvarande lagstiftning har erkänt detta genom att tillåta att pensionsfonder bildas inom företagen. Möjligheten härtill bör enligt vår uppfattning finnas även i fortsättningen under för de försäkrade betryggande former.

De nuvarande reglerna bör sålunda omprövas i flera avseenden. Amorteringstiden bör inte som nu begränsas till 10 år. Med rimlig takt för avgiftsutvecklingen kan en förlängning till minst 20 år vara lämplig med hänsyn till den genomsnittliga fonderingstiden av pensionsmedlen i systemet. Med avseende på avgifterna för ett visst kalenderår synes det oss inte nödvändigt att företagen måste vänta till nästa år för att få återlån. En del av avgiften bör direkt kunna betalas medels revers.

Vi anser sålunda, att möjligheten att erhålla återlån och erlagga pensionsavgifterna i form av revers inte bör vara knuten till förekomsten av bankmässig säkerhet. De risker som finns förknippade med att enstaka företag kan komma på obestånd kan mötas med någon form av garanti-försäkring, utan att krediten därigenom väsentligt fördyras. Den organisatoriska utformningen av denna vidgade återlånerätt bör bli föremål för utredning.

I detta sammanhang föreslår vi att en utredning bör företas även i frågan om hur en för näringslivet lämplig kanalisering av från företagen erlagda

avgiftsmedel, som icke återlånats, skall kunna komma till stånd genom kreditgivning i vanliga former. Vi fäster härvid mycket stor vikt vid att småföretagare på jordbrukets, hantverkets, handelns och småindustriens områden inte försätts i ogynnsamt läge. Självklart bör denna kreditförmedling ske genom affärsbanker, sparbanker och andra nu befintliga eller nybildade kreditinstitut. Deras roll bör bli vidgad i förhållande till lagens rätt snäva gränser därför. Kreditgivning av detta slag direkt från fondernas sida bör inte ifrågakomma.

Både denna utredning och tidigare här framförda förslag om utredning i syfte att öka valfriheten inom den allmänna tilläggs pensioneringen anser vi vara av så hög angelägenhetsgrad, att riksdagen bör begära, att Kungl. Maj:t snarast tillsätter utredningsmän och påskyndar utredningsarbetet, så att förslag till ändringar kan föreläggas 1961 års riksdag.

Med stöd av det anförda hemställer vi därför,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

att utformningen av bestämmelser som utvidgar valfriheten inom det allmänna tilläggs pensionssystemet skyndsamt utreds,

att vidgade möjligheter för företagens kapitalförsörjning genom användning av premiemedel, bland annat återlånarätt och avgiftens erläggande genom revers under för de försäkrade betryggande former, samt i övrigt i enlighet med vad som i denna motion förordats, likaledes skyndsamt utreds och

att 1961 års riksdag föreläggs förslag i dessa avseenden.

Stockholm den 27 januari 1960

Bertil Ohlin

Sven Wedén

Bertil v. Friesen

Manne Ståhl

Sven Gustafson
i Göteborg

Henning Gustafsson
i Skellefteå

Nr 580

Av herr **Rylander** och fröken **Elmén**, *angående befogenheten att besluta om åtal mot svensk medborgare för utom riket förövat brott.*

(Lika lydande med motion nr 453 i Första kammaren)

Stockholm i januari 1960

Olov Rylander

Brita Elmén
